

TANIKLIK BEYANININ DELİL DEĞERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ HAKKINDA BİR İNCELEME (YARGITAY HUKUK GENEL KURULU'NUN 25.02.2015 TARİHLİ KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ)

A Review About the Evaluation of the Witness Statement (Evaluation of Law of the General Assembly of The Supreme Court Decision Dated 25.02.2015)

Doç. Dr. Cenk AKİL¹, Arş. Gör. Meltem ERCAN ÖZLER²

Geliş Tarihi: 27.01.2017 Kabul Tarihi: 21.02.2018

ÖZET

Çalışmaya konu olan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında, tanık ile taraf arasında söz konusu olan menfaat ilişkisinin tanığın beyanının güvenilirliğini ortadan kaldıracığı ifade edilmiştir. Tanık, tanığı olduğu olaylara ilişkin bilgilerini aktarırken aslında hâkimin zihninde olayı yeniden canlandırmakta ve olaya ilişkin bir kanaate ulaşmasına zemin hazırlamaktadır. Aksi yönde ciddi ve inandırıcı deliller ortaya konulmadıkça tanığın doğru söylediği kabul edilmektedir. Tanığın beyanının güvenilirliğinden kuşku duyulmasını gerektirecek bir husus var ise, taraflara bunu iddia ve ispat etme imkânı tanınmalı, hâkim de bu durumu göz önünde bulundurmalıdır. Bu açıdan tanığın davanın taraflarıyla iş ilişkisi içerisinde bulunması beyanının geçersizliği sonucunu doğurmamalıdır. Bir yandan tanık beyanının hukuk hayatında arz ettiği önem ve aynı işyerinde çalışmanın tanıklık bakımından kanuni bir engel sayılmaması, diğer yandan aksi yönde ciddi ve inandırıcı deliller olmadıkça tanığın doğruyu söylediğinin kabulü, çalışmanın konusunu teşkil eden Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararının bu hususlar çerçevesinde incelenmesini gerekli kılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tanıklık beyanının değeri, gerçeği söyleme, iş arkadaşlığı

ABSTRACT

The study is related to the evaluation of the General Assembly of the Supreme Court decision which is about the witness of one of the parties made in the case of a business relationship. The witness actually reenact the event in the mind of the judge regarding the events when transferring information and the judge will provide the basis for reaching a conclusion regarding the incident. In this context that is accepted that, unless there is another evidence to the contrary, the witnesses being told the truth and also only a business relationship does not make the witness statement invalid. However, at this point the testimony of the witness is enough to raise doubt as to where the relationship is located, in that case, both parties to prove this claim and both judges considering these elements has authority to make the assessment. For this reason, the significance of the evidence and a witness that can be used in practical life and by lawing there is the lack of limitation about business relationship and also unlike both the serious and the adoption of the witness telling the truth unless there is convincing evidence necessitated reassessing the decision within the framework of the examination.

Keywords: The value of witness statement, declare real, categorical distinction, partnership

¹ Uluslararası Antalya Üniversitesi, akilcenk@hotmail.com

² Selçuk Üniversitesi, meltem.ercan@hotmail.com

GİRİŞ

Tanık beyanı sıklıkla başvurulmuş bir delil olması nedeniyle uygulamada önemli bir yere sahiptir. Takdiri deliller arasında yer alan tanıklık, üçüncü kişinin dava ile ilgili bir vakıa hakkında duyu organları ile edindiği bilgileri mahkemeye aktarmasıdır³. Delil niteliği taşıyan tanığın kendisi değil; onun beyanıdır⁴. Bu beyanın davayı aydınlatabilmesi için gerçekleşen olay hakkında detaylı bilgi vermesi gerekir. Bu nedenle tanığın görsel yolla edindiği bilgilere, yani bu yöndeki tanıklığına, işitsel tanıklığına oranla daha fazla önem verilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁵. Tanık delili uyumsuzluğa ne kadar yakın olursa –ki bu yakınlık delilin ispat etmek istediği vakıa ile arasında söz konusu olan fiziksel ve zaman bakımından bir yakınlıktır⁶- tanığın olaylara ilişkin ifadesi daha ayrıntılı ve böylece verdiği bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği de o oranda daha yüksek olacaktır⁷.

³ Tanrıver, Süha, Medeni Usul Hukuku, C.1, Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması, Ankara 2016, s.869; Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar-Ayvaz, Sema, Medeni Usul Hukuku, 2. B., Ankara 2016, s.433; Atalay, Oğuz, Pekcanitez Usul, Medeni Usul Hukuku, C.II, İstanbul 2017, s.1739; Kuru, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2016, s.399; Ertanhan, Mesut, Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık, Ankara 2005, s.48; Üstündağ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, C.I-II, 7.B., İstanbul 2000, s.729; Ansay, Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, 7. B., Ankara 1960, s.266; Bilge, Necip/ Önen, Ergun, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 3. B., Ankara 1978, s.524; Postacıoğlu, İlhan E./ Altay, Sümer, Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 2015, s.712; Kuru, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. B., C.3, İstanbul 2001, s.2567; Karafakih, İsmail Hakkı, Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1952, s.198; Ergül, Teoman, Şahit ve Şahitlik, AD 1964, Y.55, S.1-12, (s. 1018-1032), s.1019; Duman, İlker Hasan, Tanık, AD 1984, S.4-6, (s. 978-988), s.978; Eğilmez, Namık Kemal, Şahadet ve Şahidin Psikolojisi, ABD 1955, S.1, (s. 396-403), s.397; Belgesay, Mustafa Reşit, Hukuk ve Ceza Usulü Muhakemesinde Deliller, İstanbul 1940, s.100; Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2012, s.1141.

⁴ Tanrıver, s.869.

⁵ Tanrıver, s.879. Başkasından duyulan tanık beyanlarının genellikle daha zayıf delil olduğu kabul edilmektedir (Bilge/ Önen, s.523; Berkin, s.831; Belgesay – Teori, s.94; Postacıoğlu/ Altay, s.733). Tanığın mutlaka olayı gören ya da bilen bir kişi olması da şart değildir. Ancak gören, duyan kişiye nazaran aktaran kişinin beyanının ispat gücü ona göre daha az kabul edilecektir (Atalay, Pekcanitez Usul, s.1910-1911). Alman medeni usul ve iş yargılamasında duyduğunu aktaran tanığın ifadesi ispat aracı olarak kabul edilmemektedir (Meriç, Nedim, Türk ve Alman Hukukunda Tanık İfadesinin Değerlendirilmesi, MİHDER, 2005/1, (s.89-121), s. 111, dn.32).

⁶ Ertanhan, s.276.

⁷ Ertanhan, s.276. Tanıklık beyanı, tanığın tanıklık ettiği olayı bilinçli ya da bilinçsiz olarak her zaman tam olarak aktarmamasından dolayı takdiri bir delil niteliği taşımaktadır. Alman ve Türk hukukunda tanıklık beyanı bilinçli ya da bilinçsiz ifade edilmiş olmasına göre farklı iki kritere bağlanmıştır. Alman hukukunda bu durum, tanığın tanık olduğu olayları idrakı ve mahkemeye aktarabilmesi olarak ifade edilmektedir. Türk hukukunda ise tanığın maddi ve manevi etkiler yani parasal menfaat, sempati ve nefret gibi hislerin etkisi altında kalarak ya da tanığın taraflardan birinin aile bireyi ya da arkadaşı olarak beyanını aktarması halinde bilinçli; tanığın bir zaman sonra olayı unutmaması, eksik hatırlaması ya da abartarak

Diğer yandan tanığın hâkimi yanıltmadan duyu organları⁸ ile edindiği bilgileri gerçeğe en yakın şekilde aktarabilmesi için, dikkatli, anlama gücü sağlam⁹, beyanına güvenilir, iyi ahlâklı, samimi ve dürüst bir kişiliğe sahip olması¹⁰ gerekir. Gerçeğin ortaya çıkarılması için tanığın ifadesini tam ve doğru olarak aktarması, olaya ilişkin bilgilerine kendinden bir şey eklememesi ve sorulan soruları cevaplandırabilmesi şarttır¹¹. Tanık beyanı değerlendirilirken, tanığın ifadesi sırasındaki görünümü, olayları tasvir tarzı ve olaylara ilişkin duyguları, beyanının güvenilirliğinden şüpheyi gerektiren bir durumun olup olmadığı ve diğer delillerin¹² göz önünde bulundurulması gerekir¹³. Zikredilen tüm bu zayıflıklarına rağmen tanık beyanı önemli bir takdiri delildir ve bu delile HMK'da geniş bir yer verilmiştir¹⁴. Aşağıda öncelikle Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına temel teşkil eden olaya ve buna ilişkin mahkeme kararlarına; daha sonra tanık beyanının delil olarak değerine ilişkin öğretideki görüşlere ve en sonunda kişisel görüşlerimize yer verilecektir.

I. DAVANIN ÖZETİ

Davacı dava dilekçesinde özetle; iş sözleşmesinin tazminat ödenerek feshedildiğini, ancak kıdem tazminatının eksik ödendiğini, ödenmeyen işçi alacakları olduğunu, tatiller de dâhil ara dinlenmelerinde de çalıştırıldığını, izin hakkının kullanılmadığını belirterek, kıdem tazminatı ile yıllık ücretli izin, fazla mesai ve tatil çalışmaları karşılığı ücret alacaklarının davalı işverenden tahsiline karar verilmesini istemiştir.

yeni öğeler eklemesi durumunda ise bilinçsiz olarak beyanını ifade etmesi söz konusu olmaktadır. Yargıtay da bazı davalar bakımından tanıkların menfaatlerinin bulunduğu ve bunların tanıklıklarının hükme esas alınamayacağı görüşündedir (HGK 19.03.1997, 8/855-218 (Meriç, s.95, dn.39)).

⁸ Tanıklar duyu organlarıyla, örneğin gözleri veya kulakları ile edindikleri bilgileri aktarırlar. Yoksa bir olayın mânâ ve değeri hakkındaki fikirlerini açıklamazlar (Bilge/ Önen, s.523; Ansay, s.268).

⁹ Yargıtay da tanıklık ettiği olayı idrak ve anlama yeteneği bulunmayan kişinin tanık olarak dinlenmemesi gerektiği görüşündedir. (8.HD., 17.11.1997, E. 97/696, K. 97/7333 (Meriç, s.91, dn.12). Alman hukukunda tanıklık beyanının değerlendirilebilmesi için öncelikle bu beyanın delil olarak mahkeme tarafından kabul edilmiş olması gerekir (Meriç, s.91).

¹⁰ Tanrıver, s.869; Eğilmez, s.398; Ertanhan, s.350 vd.; Gözübüyük, Abdullah Bulat, Adli Psikoloji Yönünden Tanık, AD 1948, S.5, (s.545-586), s.545; Belgesay – Delil, s.100. Ahlâk, din, şeref ve namus gibi manevi yönleri zayıf olan kişilerin, bilerek gerçeğe aykırı tanıklık yapmaları mümkündür (Kuru, s.399).

¹¹ Ansay, s. 267; Meriç, s.94.

¹² Fakat önceden delil ikamesi mümkün değilse, tanıklık beyanına dayanılarak karar verilmesinden başka çare de yoktur (Berkin, Necmettin, Medeni Usul Hukuku Rehberi, İstanbul 1982, s.831).

¹³ Belgesay – Delil, s.100; Ansay, s.267.

¹⁴ “Yargıç kendi ruhu ile doğrudan tanığın ruhunu seyir ve keşif eyleseydi bu beyana bel bağlanabilirdi” ifadesi ile de aslında tanık beyanının soyutluğu ve hükme esas alınabilmesi noktasındaki zayıflığı ortaya konulmaktadır (Ansay, s.266-267).

Davalı ise, bir yandan zamanışımı itirazında bulunmuş; diğeryandan, dava konusu edilen tazminatların ödendiğini, davacının herhangi bir alacağını kalmadığını ileri sürmüştür.

II. İLK DERECE MAHKEMESİNİN 10.09.2012 TARİHLİ KARARI

Davaya bakan Şanlıurfa 1. İş Mahkemesi yapmış olduğu yargılama sonucunda bilirkişi tarafından tanzim edilen hesap raporuna itibar ederek, davacının iş sözleşmesinin haksız yere feshedildiğini, ödenmeyen işçilik alacakları bulunduğunu tespit ederek davanın kısmen kabulü ile davalıyı bakiye kıdem tazminatı ile yıllık ücretli izin ve tatil ücreti alacağına mahkûm etmiş, fazlaya ilişkin talebi ise reddetmiştir¹⁵.

III. YARGITAY 9. HUKUK DAİRESİ'NİN 12.11.2012 TARİHLİ KARARI

Temyiz başvurusu üzerine dosyayı inceleyen Yargıtay 9. Hukuk Dairesi istikrar kazanmış içtihatları gerekçe göstererek, davalı aleyhine dava açan işçilerin tanık olarak dinlenmesi durumunda tanıklıklarına kural olarak itibar edilmemesi, bu tanıkların beyanlarının diğeryan delillerle değerlendirilerek sonuca gidilmesi ve kendileri de davalı aleyhine dava açmış olan işçilerin tanık olarak dinlenmesi halinde onların beyanlarına kural olarak itibar edilmemesi gerektiğini; kaldı ki, davacının tüm hafta tatillerinde çalıştığına dair soyut tanık anlatımları dışında delil bulunmadığı ifade edilerek ilk derece mahkemesi kararı bozulmuştur¹⁶.

IV. YARGITAY HUKUK GENEL KURULU'NUN 25.02.2015 TARİHLİ KARARI

İlk derece mahkemesinin bozma kararına karşı direnmesi üzerine dosya önüne gelen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ise yapmış olduğu inceleme neticesinde vermiş olduğu kararında¹⁷; gerek 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 254. maddesi gerekse 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 255. maddesi uyarınca aksi yönde ciddi ve inandırıcı delil ve olaylar bulunmadıkça tanıkların gerçeği söylemiş olduğu; akrabalık veya diğeryan bir yakınlığın başlı başına tanık beyanını değerden düşüren bir sebep sayılamayacağı; bununla birlikte, işveren aleyhine dava açan işçilerin bir diğeryanının davasında tanık olarak dinlenmesi halinde, tanıkların açıklamalarına kural olarak itibar edilmemesi ve bunların diğeryan delillerle birlikte değerlendirilerek sonuca gidilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Ayrıca somut olaya ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca, hükme esas alınan bilirkişi raporunda hafta tatil ücret alacağı hesaplanırken, davacı tanık anlatımlarının delil olarak değerlendirilmesine rağmen davacı tanığı olarak

¹⁵ Bkz. 10.09.2012 gün ve 2012/198 E., 2012/666 K. sayılı karar.

¹⁶ Bkz. 12.11.2012 gün ve 2012/33879 E., 2012/37327 K. sayılı ilâm.

¹⁷ Bkz. 25.02.2015 gün ve 2013/1462 E., 2015/869 K.

dinlenen işçilerin de aynı şekilde davalı işveren aleyhine aynı iddialar ile dava açan kişiler olması ve davacının hafta tatillerinde çalıştığına dair soyut tanık anlatımları dışında delilin de bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda sonuç olarak, diğer yan delillerle desteklenmeyen ve aynı işveren aleyhine aynı iddialara dayalı açtıkları davalar nedeniyle menfaat birliği bulunan davacı tanıklarının beyanlarının hafta tatilinde çalışma iddiası yönünden hükme esas alınması mümkün olmamış; diğer bir ifade ile davacı dinlettiği tanıklarla hafta tatillerinde çalıştığı iddiasını ispat edemediğinden davacının hafta tatili ücret alacağı isteminin reddi yerine, yazılı gerekçelerle kabul edilmesi isabetsiz bulunmuştur. Bu nedenle özel dairenin bozma kararına uyulması gerekirken, önceki kararda direnilmesi Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca usul ve yasaya aykırı görülmüştür.

V. TANIKLIK BEYANININ DELİL DEĞERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN OLARAK DOKTRİNDE İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞLER

Tanıkların takdirî delil niteliği taşıyan beyanları, yargılamanın aydınlanmasına ve gerçeğin ortaya çıkmasına hizmet eder. Hâkim tanık delilini, serbestçe değerlendirme ilkesine tabi olarak ve tanığın beyanlarından olayların nerede, nasıl ve ne zaman gerçekleştiğini ortaya koyarak incelemeye çalışır¹⁸. Bu değerlendirmesi sırasında hâkim son derece dikkatli davranmalı ve tanık beyanlarına değer atfederken azamî özen göstermelidir. Çünkü tanık beyanının değerlendirilmesinde hem çok fazla faktörün göz önünde bulundurulması hem de tanığın olay hakkında verdiği bilgilerin hâkime aynen değil, tanığın algılama kabiliyetine göre şekil değiştirerek ulaşması¹⁹ mahkemenin yanıltılmasına yol açabilir²⁰. Bu nedenle, hâkim, tanık beyanını salt hukuki bir bakış açısı ile değil, sosyolojik ve psikolojik bazı incelemeleri de dikkate alarak değerlendirmelidir, bu hususta ona mantığın ve bilimsel düşüncenin ilkeleri yardımcı olacaktır²¹. Başka bir deyişle, hâkimin bilgisi, kişisel deneyim ve gözlemleri, hayat tecrübesi, akli ve algılama gücü ona tanığın güvenilirliğini tespit edebilme ve tanık beyanlarının gerçeğe uygunluğunu

¹⁸ Ertanhan, s.275; Postacıoğlu/ Altay, s.732.

¹⁹ Bunlar tanıklığın en fena delil olarak nitelendirilmesine sebep olmuştur. Bkz. Karafakih, s.209; Üstündağ, s.739.

²⁰ Tanrıver, s.879; Üstündağ, s.739.

²¹ Ertanhan, s.277. Delillerin değerlendirilmesinin adli bir karar verilmesi yönündeki amacını gerçekleştirmek, bunun hukuk dışı boyutlarının da olması nedeniyle, bir hayli zorlaşmaktadır (Yıldırım, Kamil M., Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, İstanbul 1990, s.1).

takdir edebilme²² imkânı verecektir²³. Gerektiğinde hâkim tanık beyanlarını birbirleri ile karşılaştırır, tanıkları yüzleştirir ve çelişkili hususları gidermek için tanığa soru sorabilir (HMK m.261, 3)²⁴.

Tanık beyanı değerlendirilirken tanığın olaya ilişkin (kişisel) bilgisinin yanında tanığın kişisel özellikleri de nazara alınır. Nitekim HMK m. 254 uyarınca, dinlenme sırasında önce tanıktan adı, soyadı, doğum tarihi, mesleği, adresi, taraflarla akrabalığının veya başka bir yakınlığının bulunup bulunmadığı, tanıklığına güveni etkileyecek bir durumunun olup olmadığı sorulur.

HMK m. 255 uyarınca da, tanığın davada yararı bulunmak gibi²⁵, tanıklığının doğruluğu konusunda kuşku gerektiren sebepler varsa²⁶, bunu iki taraftan biri iddia ve ispat edebilir. Bu hükümler birlikte ele alındığında, tanık beyanı değerlendirilirken tanığın inanılabilirliği ve güvenilirliği ile ilgili her hususun hâkim tarafından göz önünde bulundurulacağını ortaya koymaktadır²⁷. Tanıklığın doğruluğundan şüpheyi gerektiren durumlar çok çeşitli olabilir. Söz gelimi, tanığın kimliği, ahlâkı, yaşı, karakteri, terbiyesi, tahsili ve mesleği, olaylara yakınlık ve uzaklığı, olayları anlatma kabiliyeti, geçmiş halleri, hastalık ve yorgunluğu, ifadesi sırasındaki tavır, jest ve mimikleri (ki beden dili de dikkate alınması gereken önemli bir husustur²⁸), sıklılganlığı, dikkatsizliği, yaşadığı hayat koşulları, davayla ve davanın tarafları ile arasındaki maddi ya da manevi menfaati, politik, dini ya da millî düşünce farklılıkları, hırs ve

²² Çünkü, Alman hukukunda olduğu gibi, Türk hukukunda da delillerin değerlendirilmesi ile takdir hakkı farklı kavramlardır (Yıldırım, s.86; Tanrıver, s.407, dn.411). Hâkim her ne kadar tanık delili ile bağlı olmasa da bu yetkiyi keyfi ve sınırsız olarak kullanamaz. Keyfiliğin önüne geçilebilmesi için değerlendirmesini gerekçelendirmelidir (Atalay, Pekcanitez Usul, s.1910). Takdir hakkının kullanılması dava konusu vakıya ilişkindir ama bu yetki ile vakia takdir edilmez; vakia sonucu ile talep sonucu arasında kanunun öngördüğü sınırlar dahilinde bir denge kurulur. Takdir hakkı, soyut ve genel nitelik taşıyan maddi hukuk kuralının, somut olaya uygulanmasında önem taşır. Delillerin değerlendirilmesi ise, vakianın gerçekliğine ilişkindir. Delillerin değerlendirilmesi, delillerin toplanmasından sonra hâkim tarafından delillerin tartışılması ve somut olayın değerlendirilmesi noktasında önem taşır. Yani takdir hakkından farklı olarak hukuk kuralının uygulanmasından önceki safhada söz konusu olur. Delillerin değerlendirilmesi hâkimin delilleri istediği gibi takdir edeceği anlamına da gelmemektedir. Hâkim mantık ve hukuki gerekçelere riayet ederek değerlendirmesini yapmalıdır. Zira delillerin değerlendirilmesi soyut hukuk kuralının uygulanması ile değil somut olayın tespiti ile ilgilidir (Tanrıver, s.407-408, dn.411).

²³ Ertanhan, s.275; Berkin, s.831.

²⁴ Yıldırım, s.83; Postacıoğlu/ Altay, s.733.

²⁵ Tanığın davada yararının bulunması, tanığın tanıklığına itiraz edilebilmesine sebep olduğundan, bu durum maddi veya manevi bir bağa dayanabileceği gibi diğer kişisel, mesleki veya hukukî bir çıkara da menfaatten de kaynaklanabilir (Ertanhan, s.309).

²⁶ "Tanıklığının doğruluğu konusunda kuşku gerektiren sebepler", tanığın inanılabilirlik ve güvenilirliğinden kuşku duyulan sebepler olarak anlaşılmalıdır (Ertanhan, s.289).

²⁷ Ertanhan, s.289.

²⁸ Tanrıver, s.879.

talepleri, heyecanları, gönül ilişkileri, borç ilişkileri, miras ve boşanma davaları neticesinde doğan çıkarları, vakıyı anlamaya engel öfke, kin gibi duygularının ya da bir kişiye karşı duyulan sempati ya da antipati hisleri gibi²⁹. Taraflarla ilişkisi olan tanığın beyanına bu nispette değer verilmelidir. Çünkü taraflarla hiçbir ilişkisi olmayan ve davanın kazanılmasında menfaati bulunmayan tanığın beyanı ile dava sonucunda verilecek hükümden menfaati etkilenecek olan tanığın güvenilirliğinin aynı olduğu söylenemez³⁰.

Bununla birlikte, salt akrabalık ya da yakınlık ilişkisi tanık beyanının dikkate alınmamasını gerektirmez³¹. Hâkim, tanığın sözlerinin bu ilişkilerden dolayı ne derece etkilendiğini yukarıda zikredilen hususları dikkate alarak yaptığı inceleme neticesinde anlayabilir³². Bu cümleden olarak, hâkim tanığın beyanını dikkatlice değerlendirmeli; varsa çelişkileri gidermeli ve bir tanığın beyanına diğerine göre üstünlük tanıyorsa ya da tanık beyanını kararına hiç temel almıyorsa buna ilişkin gerekçelere kararında mutlaka yer vermelidir³³.

²⁹ Bilge/ Önen, s.523; Meriç, s.113; Ertanhan, s.290; Atalay, Pekcanitez Usul, s.1910.

³⁰ Belgesay, Reşit Mustafa, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci Tabı, C.II, İstanbul 1939, s.100; Ertanhan, s.308. Tanığın ifadesinin başka deliller ile desteklenmeden hükme esas tutulması ve tanığın taraflardan birinin davayı kazanmasında önemli bir menfaatinin olması, bu hükmün kaldırılmasını/bozulmasını gerektirebilir (Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2.B., Ankara 2014, s.780).

³¹ Karşlı, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, 3. B., İstanbul 2012, s.627-628; Ertanhan, s.311; Meriç, s.113; Postacioğlu/ Altay, s.734; Kuru, s.408; Kuru – C.3, s.2216; Umar, s.780; Alangoya, Yavuz/ Yıldırım, Kamil/ Deren-Yıldırım, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. B., İstanbul 2009, s.357; Atalay, Pekcanitez Usul, s.1887, 1910-1911; Görgün, Şanal, Medeni Usul Hukuku, 4. B., Ankara 2015, s.366; Tanrıver, s.879. Karş. Karafakih, s.209. Tanıklığın değeri, akrabalık, dostluk veya düşmanlık, davanın sonucunda bir menfaatin sağlanması, tanığa dinlenilmesi sırasında telkin ya da yönlendirme ile soru sorulması ya da tanığın etki altında bırakılmaya çalışılması hallerinde azalır (Ansay, s.267). Ancak tanığın taraflarla iş ilişkisi ya da hısımlık bağı içerisinde bulunması ve tanıklık edebilmesi adil değildir. Dürüst hayat sürmediği herkesçe bilinen ya da aralarında hısımlık veya iş ilişkisi olan, kendisine maddi veya manevi olarak bir menfaat sağlayan, karı-koca, yakın akraba veya arkadaşlık gibi ilişkileri bulunan kimselerin tanıklıklarına itibar edilmemelidir. Aynı şekilde öğrenci, asker gibi aynı üste tâbi ya da belli bir gruba mensup dayanışma içindeki kimselerin birbirlerinin leh veya aleyhlerine doğruyu söylemeleri beklenemeyeceğinden bu kişilerin tanıklık beyanlarına da güvenilmemelidir (Belgesay – Şerh C.II, s.74-75; Belgesay, Reşit Mustafa, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Teoriler I, 3. B., İstanbul 1948, s.113). Birinin diğerinin nüfuzu altında olması, tanığın yüz kızartıcı bir suçtan mahkûm edilmiş bulunması ya da tanığın var olan bir ilişki nedeniyle şüphe altında olması hallerinde de durum böyledir (Karafakih, s.210). Taraflardan her biri de kendileri ile tanık arasında var olan alacaklı veya borçlu ilişkisinin tanığın menfaatinin etkilendiğini ve bu nedenle tanığın sözlerine itibar edilemeyeceğini gerekçe göstererek tanığın beyanının aksini iddia ve ispat edebilirler (Belgesay - Şerh C.II, s.101; Belgesay - Teoriler, s.115).

³² Tanık beyanına, tanığın ancak baskı ve abartıdan uzak bir şekilde, olayları olduğu gibi aktarması halinde sonuç bağlanabilir (Ansay, s.267).

³³ Postacioğlu/ Altay, s.734; Atalay, Pekcanitez Usul, s.1910; Bilge/ Önen, s. 523, dn. 3; Görgün, s.366.

Yargıtay'a göre de, deliller tarafın özelliği, ülke gerçekleri ve bazı hallerde tarafların özel durumları dikkate alınarak değerlendirilmelidir³⁴.

Tanık beyanının isabetinin değerlendirilmesi kapsamında taraflar da tanık hakkında edindikleri bilgileri hâkime sunabilirler.

Hâkim, bütün bu hususları nazara alarak yaptığı inceleme neticesinde tanığın beyanı ile bağlı değildir; onun doğru söylemediğini başka delil ve emarelerden anlarsa tanığın beyanının aksine de karar verebilir³⁵. Ancak sadece vicdani kanaatle karar verilmesi veya tanık sözlerine inanılmaması yeterli değildir³⁶; her tanığın beyanına neden itibar edilip edilmediği gerekçeli bir şekilde ortaya konulmalıdır³⁷.

VI. GÖRÜŞÜMÜZ

Kanımızca Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararı her şeyden önce iki bakımdan eleştiriye açıktır. Evvela kararda aksi yönde ciddi ve inandırıcı deliller bulunmadıkça *tanıkların gerçeği söylemiş olmalarının asıl olduğu* ifade edilmiştir. Uygulamada tanıklar dinlenirken yeterli özenin gösterilmediği, tanıklara somut olayı yeterince aydınlatacak soruların sorulmadığı ve genellikle tanıkların soyut beyanlarının esas alındığı gözlemlenmektedir. Bu durum, Yargıtay'ın tanıkların gerçeği söylemiş olmalarını ilke olarak benimseyen içtihatlarıyla birleşince mahkemeler tanık beyanı ile adeta kendilerini bağlı hissetmeye başlamışlardır. Bu ise, sonuç itibarıyla, doktrinde haklı olarak en az güvenilir (çürük) bir delil olarak nitelenen tanık beyanını³⁸ uygulamada

³⁴ Kararlar için bkz. Yıldırım, s.140, dn.241a.

³⁵ Bilge/ Önen, s. 523.

³⁶ Ertanhan, s.279. Hâkimin tanık ifadelerini serbestçe takdir ederek vicdani bir kanaat oluşturması yeterli olmayıp, hükümde bir tanığın ifadesinin neden kabul edilip edilmediğinin de belirtilmesi gerekir (Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, s.439; Kuru, s. 408; Meriç, s.104, dn.90).

³⁷ Ertanhan, s.392-393; Yıldırım, s.81-82; Postacıoğlu/ Altay, s.734; Meriç, s.102-103. "Delillerin serbestçe takdir edilmesi", hukuk kuralının uygulanmasından önceki safhada gerçekleşen ve hakkında hüküm verilecek olaya ilişkin olan yargılama hukukuna özgü bir meseledir. Buna karşın, TMK m.4 anlamındaki takdir yetkisi ise, maddî hukukta uygulanabilecek bir hukuk kuralının hakkaniyet ve nesafete göre tamamlanmasıdır ve bu maddî hukuka ilişkin bir problemdir (Edis, Seyfettin, Medenî Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Gözden Geçirilmiş 3.B., Ankara 1987). Maddî takdir yetkisine göre daha geniş bir etki alanına sahip olan usulî takdir yetkisi ise, yargılama faaliyetinin düzenli olarak yürütülebilmesi için bırakılan kural içi boşlukları doldurmak ve somut uyumsuzluklar bakımından usul ekonomisi ilkesinin en üst düzeyde uygulanmasını sağlamak için hâkime tanınmış olan bir yetkidir. (Ermenek, İbrahim, Medenî Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması, Ankara 2014, s.185).

³⁸ Türk hukuku bakımından bkz. Kuru, s.398; Ansay, s.266; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar - Ayvaz, s.431; Postacıoğlu/ Altay, s.733; Üstündağ, s.729; Belgesay – Delil, s.104; Alangoya/ Yıldırım/ Deren-Yıldırım, s.355; Atalay, Pekantez Usul, s.1887; Karılı, s.622; Yıldırım, s.30 vd.; Eğilmez, s.399. Belirtmek gerekir ki, aynı şey Alman hukuk doktrininde de ileri sürülmektedir (Bkz. Meriç, s.89, dn.1'de anılan yazarlar).

davanın sonucunu belirleyecek kuvvette bir delil gücüne kavuşturmuş ve haklı yakınmalara yol açmıştır. Öyle ki, yalan tanık beyanına dayalı olarak karar verildiğini düşünen taraflar bir yandan kanun yollarına; öte yandan savcılıklara başvurmak zorunda kalmaktadırlar. Ne var ki, tanık beyanları uygulamada yeterince somutlaştırılmadan tutanağa geçirildiğinden bu yollardan da genellikle bir sonuç alınamamaktadır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararının eleştiriye açık bir diğer yönü ise iş davalarında işçi tanıklığının kabul edilemeyeceği yönünde yapmış olduğu kategorik ayırımdır. Şöyle ki; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu vermiş olduğu pek çok kararında akrabalığın veya diğer bir yakınlığın başlı başına tanık beyanını değerden düşürücü bir sebep sayılamayacağını belirtmiştir³⁹. Bu ilkeye göre söz gelimi, bir kimse dayısını/halasını/teyzesini vs. davada tanık olarak göstermişse, bu durum dahi onların tanıklığını değerden düşürmeyecektir. Buna karşılık, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, iş davaları açısından bu prensibe bir istisna tanımış ve aynı işverene karşı dava açmış davacı-işçilerin tanıklıklarına itibar edilmemesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır⁴⁰. Aslında Hukuk Genel Kurulu, tanık olarak gösterilen akrabaya göre, işçilerin (işverene karşı dava açmaları halinde) dava sonucunda menfaatlerinin doğrudan etkileneceği gerekçesiyle onların tanıklıklarını reddetmektedir. Ancak bu durum somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilebilecek bir husustur. Ayrıca kurulun daha baştan bu yönde kategorik bir ayırım yapmasını haklı gösterecek nitelikte bir gerekçesi de söz konusu değildir. Tanrıver'in de ifade ettiği gibi taraflardan biri ile yakınlık ya da akrabalık salt bu nedenle beyanlarının dikkate alınmamasını ve gerçeğe uygun olmadığı yönünde bir genelleme yapılmasını ve buradan hareketle bir çözüme ulaşılmasını gerektirmemektedir⁴¹. Fakat somut olayın özelliklerine ve menfaat dengesine göre mantık ve hukuk kuralları çerçevesinde bir değerlendirme yapılmalı ve tanık beyanının gerçeği yansıtmadığı anlaşılıyorsa hükme esas alınmamalıdır.

Özellikle işveren fazla mesai yapan işçilerinin hiçbirine bu çalışmanın karşılığını ödemiş ise işçilerin işverene karşı dava açmaları doğaldır. Öte yandan, uygulamada işverenler fazla mesai ücreti ödemekten imtina etmekte iseler, bunu genellikle –diğer işçilerin de bu durumu öğrenip talepte bulunmalarını önlemek amacıyla- işçilerin tümü bakımından yapmaktadırlar. Böyle bir durumda da birden fazla işçi, işverene karşı dava açmak ve onlar da birbirlerini tanık olarak göstermek zorunda kalmaktadırlar. Kaldı ki, fazla mesai yapılıp yapılmadığını da şüphesiz en iyi bilebilecek durumda olanlar o işyerinde

³⁹ Bkz. dn.42'deki emsal kararlar.

⁴⁰ Meslek, kültür, servet ve sosyal mevkiin tanıklık üzerinde çeşitli yönlerden tesiri vardır, hâkim bu unsurları göz önünde tutmalıdır (Ergül, s.1028; Eğilmez, s.402).

⁴¹ Tanrıver, s.879.

çalışan personel, yani işçiler olacaktır. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da vermiş olduğu bir kararında “...(i)şyerinde çalışma düzenini bilmeyen ve bilmesi mümkün olmayan tanıkların anlatımlarına değer verilemez”⁴² diyerek aslında dolaylı olarak bu duruma işaret etmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun incelememize konu teşkil eden kararı kanımızca Yargıtay'ın başka bir takım içtihatlarıyla da uyumsuzdur. Nitekim Yargıtay'ın istikrar kazanmış içtihatlarına göre, aksi yönde ciddi ve inandırıcı delil ve olaylar bulunmadıkça **asıl olan tanıkların gerçeği söylemiş olmalarıdır**⁴³. Asıl olan tanıkların gerçeği söylemiş olmaları ise, iş davalarında “aksi yönde ciddi ve inandırıcı delil ve olaylar gösterilmeksizin” (peşinen) işçilerin tanıklıklarına itibar edilmemesinin kabul edilmesi kanımızca kendi içinde çelişkilidir.

Ancak bu noktada şu hususu özellikle belirtmek isteriz: Aynı işyerinde çalışan ve işverene karşı dava açan işçilerin birbirlerinin davasında tanık olarak dinlenebileceğini kabul etmemiz şüphesi hâkimin tanık beyanlarını değerlendirirken bu hususu dikkate almayacağı anlamına gelmez. Bununla birlikte, bu durum, bahsi geçen işçilerin tanıklık beyanlarının baştan kategorik olarak reddini gerektirmez.

Dolayısıyla kanımızca mesele kimin tanık olarak dinlenebileceğinden ziyade tanığın beyanının neden hükme esas alındığının ya da alınmadığının “*tanık dinlendikten sonra*” gerekçesi de gösterilmek suretiyle ortaya konulmasıdır⁴⁴. Ancak buradaki gerekçeden kasıt şüphesiz tanıkların –henüz dinlenmeden– çeşitli kategorilere ayrılarak bazılarının beyanlarına itibar edileceği bazılarının kine ise itibar edilemeyeceği olamaz. Aksine mahkeme önce tanığı dinlemeli ve daha sonra söz konusu tanığın beyanına neden itibar edildiğini yahut edilmediğini açıklamalıdır.

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bir kararında benzer bir görüşü dile getirmiştir. Şöyle ki; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bahsi geçen kararında hâkimin, tanık ifadelerini takdir ederken, sadece vicdani kanaatin gerekçe olarak gösterilemeyeceğini, hükümde bir tanığın ifadesinin neden kabul

⁴² YHGK 2013/22-2384, K. 2015/1510 (legalbank).

⁴³ 2. HD 25.2.2015, 1838702810 (Kuru, s. 408).

⁴⁴ Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu başka bir kararında, haklı olarak, hâkimin boşanma davasında bir tanığın haklı boşanma sebebi sayılabilecek nitelikteki bir beyanının neden kabul edilmediğinin açıklanmamasını bozma nedeni saymıştır. Bkz. YHGK 20.06.2001, E. 2001/2, K. 538 (legalbank); “Mahkemece şahadeti boşanma hükmüne dayanak yapılan Naci'nin...kabahatin davalıda olduğunu belirten beyanı neye dayandığı belli olmayan indi kanaatidir. Dayanağı bilinmeyen tahminden ibaret kalan bir beyan boşanma hükmü için esas alınamaz, yeterli de sayılamaz...” (HGK 06.03.1968, 2-1722/129, Ertanhan, s.392, dn.413).

edildiğinin veya edilmediğinin de açıklanması gerektiğinin altı çizilmiştir⁴⁵. Keza, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir başka kararında ise, akrabalık veya diğer bir yakınlığın başlı başına tanık beyanını değerden düşürücü bir sebep sayılamayacağı vurgulandıktan sonra, “dosyada tanıkların olmamış olanı olmuş gibi ifade ettiklerini kabule yeterli delil ve olgu da yoktur” denilerek, tanık beyanlarının somut olayla ilişkilendirilerek takdir edilmesi gerektiğine işaret etmiştir⁴⁶.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun inceleme konumuzu oluşturan kararının Yargıtay’ın -kanımızca isabetli olan- eski tarihli başka bir takım içtihatlarla da bağdaşmadığı söylenebilir. Nitekim Yargıtay bir kararında aynen “...öte yandan akrabalık, iş arkadaşlığı veya diğer medeni münasebetler, başlı başına tanık sözlerini değerden düşürmeye yeterli değildir” denilerek baştan böyle bir kategorik ayırım yapılmasına karşı çıkmıştır⁴⁷. Şu halde, Yargıtay’ın “akrabalık” başına ilişkin içtihadında hiçbir değişikliğe gitmemişken, iş arkadaşlığı bakımından önceki içtihadından döndüğü ve fakat bunun haklı gerekçesini ortaya koymadığı söylenebilir.

SONUÇ

Tanık beyanı doktrinde “takdiri deliller” arasında sayılmaktadır. Uygulamada çok fazla başvuru delillerden biri olan tanık beyanının davanın sonucunu etkileme kabiliyeti Yargıtay’ın tanık beyanlarının doğruluğunun esas olduğuna ilişkin içtihatlarıyla çok daha büyük bir önem kazanmıştır. Bununla birlikte, Yargıtay bu prensibe işçilerin açtığı davalar bakımından istisna tanımıştır. Kanımızca, henüz tanık dinlenmeden çeşitli kategoriler (akrabalık, iş arkadaşlığı gibi) yaratılarak tanıkların beyanlarına itibar edilip edilmeyeceği konusunda bir değerlendirme yapılmamalı; tanık beyanlarının inandırıcı olup olmadığı “tanık dinlendikten sonra” takdir edilmelidir. Tanık beyanına itibar edilmesi yahut edilmemesi durumunda ise, bunun gerekçesi soyut olarak değil, hayat tecrübeleri ve mantık kuralları çerçevesinde somut olaya uygun düşecek şekilde gerekçelendirilmelidir. Tanık beyanı salt ya da diğer deliller ile olayı aydınlatılabildiği ölçüde dikkate alınır. İnanılır ve güvenilir bulunmayan bir tanık delilinin olaya temel alınması ve ona göre bir hüküm kurulabilmesi mümkün değildir.

⁴⁵ YHGK 20.02.2013, E.2013/9-843, K. 2013/253 (hukukturk).

⁴⁶ YHGK 13.04.2011, E. 2010/2-751, K. 2011/96 (legalbank). Benzer yönde: YHGK 12.09.2012, E. 2012/2-387, K. 2012/551.

⁴⁷ Bkz. 2. HD 20.03.1973, 7756/7335 (Meriç, s. 96, dn.40).

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
B.	: Baskı
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
MİHDER	: Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TMK	: Türk Medeni Kanunu
Y.	: Yıl
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
vd.	: ve devamı

KAYNAKÇA

Alangoaya, Yavuz/ Yıldırım, Kamil/ Deren-Yıldırım, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. B., İstanbul 2009.

Ansay, Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, 7. B., Ankara 1960.

Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar-Ayvaz, Sema, Medeni Usul Hukuku, 2. B., Ankara 2016.

Atalay, Oğuz, Pekcanitez Usul, Medeni Usul Hukuku, C.II, İstanbul 2017.

Belgesay, Reşit Mustafa, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci Tabı, C.II, İstanbul 1939, (Belgesay – Şerh C.II).

Belgesay, Reşit Mustafa, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Teoriler I, 3. B., İstanbul 1948, (Belgesay – Teori).

Belgesay, Mustafa Reşit, Hukuk ve Ceza Usulü Muhakemesinde Deliller, İstanbul 1940, (Belgesay – Delil).

- Berkin, Necmettin, Medeni Usul Hukuku Rehberi, İstanbul 1982.
- Bilge, Necip/ Önen, Ergun, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 3. B., Ankara 1978.
- Duman, İlker Hasan, Tanık, AD 1984, S.4-6, (s.978-988).
- Edis, Seyfettin, Medenî Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Gözden Geçirilmiş 3.B., Ankara 1987.
- Eğilmez, Namık Kemal, Şahadet ve Şahidin Psikolojisi, ABD 1955, S.1, (s.396-403).
- Ergül, Teoman, Şahit ve Şahitlik, AD 1964, Y.55, S.1-12, (s.1018-1032).
- Ermeneç, İbrahim, Medenî Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması, Ankara 2014.
- Ertanhan, Mesut, Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık, Ankara 2005.
- Görgün, Şanal, Medeni Usul Hukuku, 4. B., Ankara 2015.
- Gözübüyük, Abdullah Bulat, Adli Psikoloji Yönünden Tanık, AD 1948, S.5, (s.545-586).
- Karafakih, İsmail Hakkı, Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1952.
- Karslı, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, 3. B., İstanbul 2012.
- Kuru, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2016.
- Kuru, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. B., C.3, İstanbul 2001, (Kuru – C.3).
- Meriç, Nedim, Türk ve Alman Hukukunda Tanık İfadesinin Değerlendirilmesi, MİHDER, 2005/1, (s.89-121).
- Postacıoğlu, İlhan E./ Altay, Sümer, Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 2015.
- Tanrıver, Süha, Medeni Usul Hukuku, C.1, Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması, Ankara 2016.
- Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. B., Ankara 2014.
- Üstündağ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, C.I-II, 7.B., İstanbul 2000.
- Yıldırım, Kamil M., Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, İstanbul 1990.
- Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 1. B., Ankara 2003.
- Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2012, (Ejder – Şerh).